

Designing a Development Diplomacy Policymaking Model for the Islamic Republic of Iran with a Multidimensional Policy Approach

Milad Molajan¹, Ali Asghar Pourezzat^{2*}, Seyed Jalal Dehghani
Firouzabadi³, Hormat Asghari⁴

1. PhD Student in Public Administration, Specializing in Comparative and Development Administration, Islamic Azad University, Science and Research Branch, Tehran, Iran.
2. Professor, Faculty of Public Administration and Organizational Sciences, College of Management, University of Tehran, Tehran, Iran. (Corresponding Author).
pourezzat@ut.ac.ir
3. Professor, Faculty of Law and Political Science, Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran.
4. Assistant Professor, Department of Public Administration, Faculty of Management and Economics, Science and Research University, Tehran, Iran.

Extended Abstract

Abstract

Development diplomacy, as one of the strategic instruments of foreign policy, plays a fundamental role in linking national development objectives with countries' international engagement. Despite the importance of this concept, the Islamic Republic of Iran still lacks a comprehensive, indigenous, and multidimensional framework for development diplomacy policymaking. The present study aims to design an integrated model for development diplomacy policymaking in the Islamic Republic of Iran using a multidimensional policy approach. The research is developmental-applied in orientation and qualitative in methodology, and it is conducted using the systematic grounded theory approach developed by Strauss and Corbin. The research population consists of experts in diplomacy, international relations, and public policymaking. Using purposive sampling, twelve semi-structured interviews were conducted until theoretical saturation was achieved. The findings, presented in the form of a paradigmatic model, indicate that development diplomacy policymaking is the result of the interaction of causal, contextual, and intervening conditions. Through strategies such as economic diplomacy, scientific-cultural diplomacy, security diplomacy, multilateralism, and the smartization of diplomacy, these

interactions lead to economic, political–security, cultural, and institutional outcomes. The main innovation of this study lies in proposing an indigenous, multi-level, and systematic model that can provide a scientific basis for enhancing the quality of policymaking and strategic decision-making in the development diplomacy of the Islamic Republic of Iran.

Introduction

The Islamic Republic of Iran, given its distinctive geopolitical position and multifaceted national capacities, requires a scientific and multidimensional approach to development diplomacy policymaking. The design of a comprehensive policy model in this domain necessitates the identification of key components, institutional mechanisms, and coordination frameworks among policymaking and implementing bodies. Recent domestic and international studies have addressed various dimensions of development diplomacy, such as scientific, cultural, economic, and public diplomacy. However, most of these studies have adopted a sectoral or single-dimensional perspective and have failed to provide a holistic, indigenous, and integrated policymaking framework. Accordingly, the main research problem addressed in this study is how a comprehensive and context-sensitive model for development diplomacy policymaking in Iran can be designed through a multidimensional policy approach. The study seeks to bridge the theoretical and practical gaps in the literature by proposing a systematic and integrated model tailored to Iran's specific political, economic, cultural, and institutional conditions.

Case Study

The empirical context of this study is the Islamic Republic of Iran, examined as a case characterized by unique geopolitical constraints, international pressures, developmental needs, and rich cultural and civilizational resources. Iran's experience with sanctions, regional security challenges, and efforts to diversify its economy and enhance non-oil exports provides a distinctive setting for analyzing development diplomacy as a strategic policy domain.

Materials and Methods

This study adopts a qualitative research design and utilizes the systematic grounded theory methodology developed by Strauss and Corbin. The research is developmental–applied in nature, aiming to produce an indigenous and operational model for policymaking in development diplomacy. The research population consisted of experts in diplomacy, international relations, and public policymaking, including diplomats, policymakers, and academic specialists. Participants were selected through purposive and judgmental sampling, and data collection continued until theoretical saturation was achieved (12 participants). Data collection continued until theoretical saturation was achieved, which occurred after twelve semi-structured interviews. Data analysis was conducted

through three main stages: open coding, axial coding, and selective coding. To ensure reliability, inter-coder agreement was assessed using Cohen's Kappa coefficient, which yielded a value of 0.83, indicating a high level of coding consistency and analytical rigor.

Discussion and Results

The findings reveal that development diplomacy policymaking in Iran is a multidimensional and dynamic process shaped by the interaction of causal, contextual, and intervening conditions. Causal conditions include the need to enhance Iran's international standing, manage international pressures and sanctions, and address domestic development priorities such as economic resilience and diversification. Contextual conditions encompass Iran's geopolitical and regional environment, domestic institutional and legal frameworks, and cultural and civilizational capacities. These conditions provide both opportunities and constraints for the formulation and implementation of development diplomacy policies. Intervening conditions include the level of institutional coordination, human and technological capacities, and the participation of the private sector and civil society. These factors significantly influence the effectiveness and coherence of development diplomacy initiatives. Based on these conditions, strategic responses are formulated in four main domains: economic and financial diplomacy; scientific, cultural, and media diplomacy; security diplomacy and multilateral engagement; and the smartization and digitalization of diplomacy. The implementation of these strategies leads to multidimensional outcomes, including economic growth and investment, enhanced national and regional security, improved international image and soft power, and strengthened institutional governance and policymaking capacity.

Conclusion

This study proposes an indigenous, comprehensive, and multidimensional model for development diplomacy policymaking in the Islamic Republic of Iran. The model demonstrates that effective development diplomacy requires the systematic integration of causal, contextual, and intervening factors within a coherent policy framework. The main theoretical contribution of this research lies in conceptualizing development diplomacy as a multidimensional and network-based policymaking process rather than a set of isolated diplomatic activities. From a practical perspective, the proposed model provides a scientific foundation for strategic decision-making, institutional reform, and policy coordination in Iran's foreign policy and development planning. The findings suggest that the institutionalization of development diplomacy within Iran's policymaking architecture, investment in human and technological capacities, and the activation of cultural and civilizational resources are essential for

enhancing the effectiveness of development-oriented diplomacy. Future research may employ quantitative or mixed-method approaches to empirically test the relationships among the model's components and conduct comparative studies with other developing countries to further validate and refine the proposed framework.

Keywords: Development Diplomacy; Public Policymaking; Foreign Policy; Multidimensional Approach

نسخه پیش از انتشار

طراحی مدل خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه جمهوری اسلامی ایران با رویکرد چندبعدی به خط‌مشی‌پردازی

میلاذ ملاجان^۱ - علی اصغر پور عزت^{۲*} - سید جلال دهقانی فیروزآبادی^۳ -
حرمت اصغری^۴

۱. دانشجوی دکتری مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. Milad.molajan@iau.ac.ir
۲. نوبسنده مسئول، استاد دانشکده مدیریت دولتی و علوم سازمانی، دانشکده‌گان مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران. pourezzat@ut.ac.ir
۳. استاد دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران، ایران. dehghani@atu.ac.ir
۴. استادیار گروه مدیریت دولتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. h_asghari1980@yahoo.com

چکیده

دیپلماسی توسعه به‌عنوان یکی از ابزارهای راهبردی سیاست خارجی، نقشی اساسی در پیوند دادن اهداف توسعه ملی با کنشگری بین‌المللی کشورها ایفا می‌کند. با وجود اهمیت این مفهوم، در جمهوری اسلامی ایران همچنان فقدان یک چارچوب جامع، بومی و چندبعدی برای خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه مشهود است. هدف پژوهش حاضر، طراحی مدلی یکپارچه برای خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه جمهوری اسلامی ایران با رویکردی چندبعدی به خط‌مشی‌پردازی است. پژوهش از نظر جهت‌گیری، توسعه‌ای-کاربردی و از نظر روش، کیفی بوده و با بهره‌گیری از نظریه داده‌بنیاد سامان‌مند اشتراوس و کوربین انجامش شده است. جامعه پژوهش را خبرگان حوزه دیپلماسی، روابط بین‌الملل و خط‌مشی‌گذاری عمومی تشکیل داده‌اند که با روش نمونه‌گیری هدفمند، ۱۲ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته تا مرحله اشباع نظری انجام شده است. یافته‌ها در قالب یک مدل پارادایمی نشان می‌دهد که خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه حاصل تعامل شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر بوده و از طریق راهبردهایی چون دیپلماسی اقتصادی، علمی-فرهنگی، امنیتی، چندجانبه‌گرایی و هوشمندسازی دیپلماسی، به پیامدهای اقتصادی، سیاسی-امنیتی، فرهنگی و نهادی منجر می‌شود. نوآوری پژوهش در ارائه مدلی بومی، چندسطحی و نظام‌مند است که می‌تواند مبنایی علمی برای ارتقای کیفیت خط‌مشی‌گذاری و تصمیم‌سازی راهبردی در دیپلماسی توسعه جمهوری اسلامی ایران فراهم آورد.

واژه‌های کلیدی: دیپلماسی توسعه، خط‌مشی‌گذاری عمومی، سیاست خارجی، رویکرد چندبعدی

مقدمه

در جهان پیچیده و پویای کنونی، دیپلماسی توسعه، به‌عنوان یکی از ابزارهای راهبردی اعمال قدرت برای تقویت نفوذ بین‌المللی، ارتقای همکاری‌های اقتصادی و سیاسی، و دستیابی به اهداف بلندمدت توسعه ملی است. جمهوری اسلامی ایران نیز با توجه به جایگاه ژئوپلیتیکی و ظرفیت‌های متنوع اقتصادی، فرهنگی و علمی خود، نیازمند بهره‌گیری از رویکردی علمی و چندبعدی به خط‌مشی‌گذاری در جهت دیپلماسی توسعه است. در طراحی مدل جامع برای خط‌مشی‌گذاری در این حوزه، باید ضمن شناسایی مؤلفه‌ها و سازوکارهای مؤثر در تحقق اهداف دیپلماسی، مجموعه دستگاه‌های خط‌مشی‌گذار و مجری را هماهنگ ساخت. پژوهش حاضر با اتخاذ رویکردی چندبعدی به خط‌مشی‌گذاری، در پی طراحی مدلی کاربردی برای هدایت مؤثرتر دیپلماسی توسعه جمهوری اسلامی ایران است.

در سال‌های اخیر، دیپلماسی توسعه، به‌منزله ابزاری نوین در سیاست خارجی کشورها، مورد توجه فزاینده‌ای قرار گرفته است. مطالعات متعددی به بررسی ابعاد گوناگون این مفهوم پرداخته‌اند و هر یک، تلاش کرده‌اند چارچوب‌های ایده‌ای و عملیاتی مناسبی را برای ارتقاء جایگاه کشورها در عرصه بین‌الملل، ارائه دهند. برای مثال، اسدی (۲۰۲۰) با استفاده از روش داده‌بنیاد، الگویی پارادایمی را برای توسعه میزبانی رویدادهای ورزشی بین‌المللی در مناطق آزاد، ارائه داد که در آن، دیپلماسی ورزشی به‌منزله یکی از جلوه‌های دیپلماسی توسعه، مورد توجه قرار گرفته بود. به‌طور مشابه، بخشی چناری و همکاران (۲۰۲۱) نیز با تمرکز بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، عواملی نظیر حمایت دستگاه دیپلماسی، همکاری نهادهای مرتبط و ایجاد ساختارهای هدفمند را در توسعه دیپلماسی ورزشی مؤثر دانسته‌اند. همچنین تسلیمی و همکاران (۲۰۱۷) بر ضرورت طراحی الگویی منسجم برای دیپلماسی علمی تأکید کرده‌اند که با توجه به الزامات و ظرفیت‌های کشور، می‌تواند در پیشبرد اهداف کلان علمی و بین‌المللی ایران ایفای نقش کند. در سطح بین‌المللی نیز پژوهش‌های متعددی نیز به بررسی تجربه دیگر کشورها در بهره‌گیری از دیپلماسی توسعه پرداخته‌اند. برای نمونه، مطالعه دیوید^۱ (۲۰۲۴)، بر اهمیت رویکرد چندبعدی در خط‌مشی‌گذاری، با تأکید بر ابعاد توسعه، دیپلماسی و دفاع در نیجریه، تأکید کرده و نشان داده است

^۱ David

که هماهنگی این سه مؤلفه، می‌تواند در مقابله با چالش‌های امنیتی و اجتماعی مؤثر واقع شود. همچنین، مابی و لیو^۱ (۲۰۲۳) با بررسی روابط چین و کانادا، نشان داده‌اند که مشارکت در پروژه‌های توسعه می‌تواند زمینه مناسبی برای ارتقاء همکاری‌های دیپلماتیک فراهم آورد. از سوی دیگر، پژوهش مارتین گارسیا^۲ (۲۰۲۳) نقش برنامه‌های دیپلماسی عمومی آمریکا را در جهت‌دهی به توسعه اسپانیا در دهه ۱۹۶۰ بررسی کرده و به اهمیت خط مشی‌گذاری فرهنگی و اطلاعاتی در تقویت روابط راهبردی پرداخته است. این پژوهش‌هایی به طور تلویحی بر ضرورت طراحی مدل‌هایی چندبعدی در حوزه خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه تأکید داشته‌اند؛ مدل‌هایی که قادر باشند ابعاد گوناگون سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و امنیتی را به صورت یکپارچه در فراگرد خط‌مشی‌گذاری لحاظ کنند.

با وجود مطالعات متعدد در حوزه دیپلماسی توسعه و تلاش‌های صورت‌گرفته برای تبیین نقش آن در خط‌مشی‌گذاری کلان‌کشورها، به‌ویژه در زمینه‌هایی چون دیپلماسی علمی، فرهنگی و اقتصادی، همچنان شکاف‌هایی در زمینه طراحی مدل‌های جامع و بومی برای خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه به چشم می‌خورد. عمده پژوهش‌های داخلی عمدتاً بر یکی از ابعاد دیپلماسی توسعه تمرکز داشته‌اند و به صورت بخشی و تک‌ساحتی، به تحلیل موضوع پرداخته‌اند، بدون آنکه به ضرورت یک رویکرد چندبعدی و تلفیقی برای طراحی الگوی خط‌مشی‌گذاری در این عرصه توجه کافی شود. افزون بر این، اغلب مطالعات موجود، فاقد مدلی سامان‌مند، آینده‌نگر و مبتنی بر مقتضیات ساختار سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران‌اند؛ مدلی که بتواند ابعاد گوناگون خط‌مشی‌گذاری را به صورت هم‌افزا و در چارچوب منافع راهبردی کشور تلفیق کند. از سوی دیگر، در ادبیات بین‌المللی نیز علی‌رغم تأکید بر رویکردهای تلفیقی در دیپلماسی توسعه، کمتر به شرایط ویژه کشورهای در حال توسعه با ساختارهای سیاسی متمایز و اولویت‌های راهبردی ویژه پرداخته شده است. در این میان، جمهوری اسلامی ایران به منزله کشوری با جایگاه ژئوپلیتیکی ویژه، ظرفیت‌های فرهنگی و تمدنی غنی و نیز چالش‌های بین‌المللی متنوع،

¹ Mabee & Liu

² Martín García

نیازمند مدل ویژه‌ای از خط‌مشی‌گذاری برای حوزه دیپلماسی توسعه خود است. پژوهش حاضر، با تمرکز بر طراحی مدلی جامع، بومی و مبتنی بر رویکرد چندبعدی خط‌مشی‌گذاری، می‌کوشد تا این شکاف نظری و کاربردی را پر کرده و مبنایی علمی برای خط‌مشی‌گذاری مؤثر در این حوزه فراهم سازد.

با توجه به شکاف‌های نظری و عملی موجود در ادبیات داخلی و بین‌المللی درباره دیپلماسی توسعه، مسئله اصلی این پژوهش آن است که چگونه می‌توان با بهره‌گیری از رویکردی چندبعدی در خط‌مشی‌گذاری، مدلی جامع و بومی برای هدایت مقتضیات دیپلماسی توسعه جمهوری اسلامی ایران طراحی کرد؛ مدلی که ضمن در نظر گرفتن پیچیدگی‌ها و اقتضائات ساختار حکمرانی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی کشور، بتواند ابعاد متفاوت دیپلماسی توسعه (اعم از علمی، اقتصادی، فرهنگی، و راهبردی) را به صورت هم‌افزا، تلفیق نموده و مسیر دستیابی به اهداف راهبردی کشور در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی را تسهیل کند.

مبانی نظری

مفهوم دیپلماسی، از ریشه یونانی دیپلما^۱، بر مفهوم سند یا مجوز رسمی دولتی دلالت داشته، در سنت روابط بین‌الملل، به فراگرد تنظیم و مهار مراوده‌های بازیگران سیاسی، به‌ویژه دولت‌ها، از طریق شیوه‌های مسالمت‌آمیز و مذاکره‌محور دلالت دارد (Cooper et al., 2007: 676; Rozental & Buenrostro, 2013: 232). دیپلماسی به منزله یکی از ابزارهای بنیادین سیاست خارجی، در پی شکل‌دهی و هدایت رفتارهای بین‌المللی سایر دولت‌ها و کنشگران بوده، تلاش می‌کند تا از طریق اقناع، گفت‌وگو و ایجاد اجماع، منافع ملی و اهداف کلان کشورها را در سطح جهانی تأمین کند (Chin, 2013: 884). در دهه‌های اخیر، در پاسخ به تحولات شتابان جهانی، گسترش چالش‌های فراملی و نیاز به همگرایی بیشتر در مدیریت مسائل جهانی، گونه‌ای نوین از دیپلماسی با عنوان «دیپلماسی توسعه» پدیدار شده است که به منزله یکی از شاخص‌ترین مصادیق دیپلماسی نوین، شناخته می‌شود. این نوع دیپلماسی، بر مبنای اصول شمول‌گرایی، عدالت اجتماعی، احترام

^۱. diploma

به حقوق بشر و توسعه پایدار، تلاش می‌کند، همکاری‌های چندجانبه را تقویت کرده و سازوکارهای حکمرانی جهانی را بازتعریف کند (Adams et al., 2021: 37).

دیپلماسی توسعه، به مثابه رویکردی چندبُعدی و آینده‌نگر، در تلاش است تا از طریق ایجاد سازوکارهای گفت‌وگو، تنظیم چارچوب‌های مشترک و طراحی توافق‌نامه‌های بین‌المللی، ظرفیت هم‌افزایی میان دولت‌ها، سازمان‌های بین‌المللی، بازیگران غیردولتی، بخش خصوصی و نهادهای دانشگاهی را برای پیشبرد دستورکارهای توسعه پایدار، فراهم آورد. اهمیت این نوع دیپلماسی، نخستین بار در جریان «کنفرانس سازمان ملل در مورد محیط زیست و توسعه» در سال ۱۹۹۲ در ریو برجسته شد، جایی که ضرورت هم‌افزایی جهانی در برابر بحران‌های زیست‌محیطی و نابرابری‌های توسعه‌ای مورد تأکید قرار گرفت. دیپلماسی توسعه بر پایه اصول مطرح شده در «دستورکار جهانی ۲۰۳۰» و اهداف هفده‌گانه توسعه پایدار سازمان ملل متحد، طراحی شده و بر همکاری منسجم میان کنشگران گوناگون جهت دستیابی به حکمرانی پایدار و عادلانه در سطوح محلی، ملی و بین‌المللی تأکید دارد. در این چارچوب، تلاش می‌شود تا خط‌مشی‌های تحول‌آفرین، سرمایه‌گذاری‌های سبز و پایدار، اصلاحات نهادی و توافق‌نامه‌های چندسطحی در راستای توسعه پایدار مورد توجه قرار گیرند (Adams et al., 2021: 124).

ادبیات نظری مرتبط با مدل خط‌مشی‌گذاری در دیپلماسی توسعه، چشم‌اندازهای متنوع و گاه متضادی را منعکس می‌سازد. پژوهشگران گوناگون تلاش کرده‌اند تا با تأکید بر ابعاد سیاسی، اقتصادی، زیست‌محیطی و فرهنگی این نوع دیپلماسی، الگوهای مفهومی مناسبی برای تحلیل و طراحی خط‌مشی‌های توسعه‌محور ارائه دهند. برای نمونه، هایهورست^۱ (۲۰۰۹) با رویکردی انتقادی به تحلیل خط‌مشی‌های توسعه‌ای پرداخته و بر پیچیدگی‌های مفهومی و اجرایی آن‌ها تأکید کرده است. بوخان و زالیزنیوک^۲ (۲۰۲۲) با تمرکز بر پیوند میان عوامل طبیعی و دیپلماسی توسعه، بر اهمیت ملاحظات اقلیمی و زیست‌محیطی در روابط اقتصادی بین‌المللی انگشت گذاشته است. از سوی دیگر، تکاچنکو^۳ (۲۰۲۰) در بررسی دیپلماسی عمومی روسیه، به نقش کمک‌های توسعه‌ای به منزله ابزاری برای ارتقاء

1. Hayhurst

2. Bokhan & Zalizniuk

3. Tkachenko

قدرت نرم کشورها پرداخته و لندسبرگ^۱ (۲۰۱۵) با تحلیل سیاست خارجی آفریقای جنوبی، تلاش کرده است تا ویژگی‌های دیپلماتیک یک کشور در حال توسعه را در مدار دیپلماسی توسعه، واکاوی کند. این مطالعات، در مجموع، بر ضرورت اتخاذ رویکردی چندرشته‌ای، مشارکتی و راهبردمحور در طراحی مدل‌های خط‌مشی دیپلماسی توسعه تأکید داشته، بر این باورند که موفقیت در این عرصه، مستلزم تلفیق مؤثر ارزش‌ها، منافع و ظرفیت‌های نهادی در مقیاس جهانی است.

در سال‌های اخیر، مفهوم دیپلماسی توسعه به منزله یکی از مؤلفه‌های محوری در پیشبرد سیاست‌های خارجی، اقتصادی و فرهنگی کشورها مورد توجه قرار گرفته است. مطالعات متعددی در این زمینه انجام شده‌اند که هر یک، از زاویه‌ای خاص به تبیین و تحلیل سازوکارها، چالش‌ها و ظرفیت‌های موجود در دیپلماسی توسعه پرداخته‌اند. برای نمونه، اسدی (۲۰۲۰) با بهره‌گیری از روش نظریه داده‌بنیاد، الگویی پارادایمی را برای توسعه میزبانی رویدادهای ورزشی بین‌المللی در مناطق آزاد ایران، با تمرکز بر منطقه آزاد کیش طراحی کرد و بر نقش مؤلفه‌هایی همچون استفاده از ورزشکاران نخبه، به‌منزله سفیران دیپلماسی تأکید نمود. در ادامه، بخشی چناری و همکاران (۲۰۲۱) نیز از طریق یک مطالعه کیفی، عوامل مؤثر بر توسعه دیپلماسی ورزشی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران را شناسایی کردند و بر لزوم حمایت نهاد دیپلماسی، همکاری بین‌نهادی و ایجاد ساختارهای متمرکز تأکید داشتند. در سطح بین‌المللی، امیدی و مرادی‌فر (۲۰۲۱) با تحلیل کیفی روایت‌های راهبردی ایالات متحده در مواجهه با چین، در دوران پاندمی کووید-۱۹، به برجسته‌سازی ابعاد گفتمانی و خط‌مشی مبنای روایت‌های دیپلماسی عمومی آمریکا پرداختند. در حوزه دیپلماسی اقتصادی، فرجی دیزجی و پورسلیمی (۲۰۲۰) با استفاده از داده‌های مقطعی، نقش نهادهای دیپلماتیک را در توسعه صادرات کشورها بررسی کردند و بر اهمیت تفاوت اثرگذاری این نهادها در بخش‌های نفتی و غیرنفتی و همچنین تفاوت‌های منطقه‌ای تأکید نمودند. از منظر دیپلماسی علمی، تسلیمی و همکاران (۲۰۲۰) الگویی سامان‌مند برای توسعه این نوع از دیپلماسی ارائه داده، آن را به منزله نوعی ضرورت در سیستم خط‌مشی‌گذاری علمی کشور ارزیابی کردند. فرهنگی و همکاران

^۱. Landsberg

(۲۰۱۴) نیز با تمرکز بر نقش رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی، به تأثیر این ابزارها در تغییر چارچوب‌های دیپلماسی و روابط بین‌الملل پرداختند. در همین راستا، دیوید (۲۰۲۴) در مطالعه‌ای تطبیقی در نیجریه، بر اهمیت رویکرد سه‌بعدی «توسعه، دیپلماسی و دفاع» برای مقابله با شورشگری و بازسازی پس از جنگ تأکید کرده و آن را راهبردی جامع در مواجهه با بحران‌ها دانسته است. پژوهش مابی و لیو (۲۰۲۳) نیز بر اهمیت مشارکت‌های توسعه‌ای چندجانبه و تأثیر آن‌ها بر بهبود روابط دو کشور در زمینه تاریخی پروژه‌های مشترک چین و کانادا تمرکز داشته است. مارتین گارسیا (۲۰۲۳) با تحلیل اسناد تاریخی دهه ۱۹۶۰ اسپانیا، نقش برنامه‌های دیپلماسی عمومی ایالات متحده را در جهت‌دهی به مسیر توسعه این کشور بررسی کرد و آن را ابزاری برای ترویج سرمایه‌داری و همسویی راهبردی دانست. از سوی دیگر، هاجدوکیویز و پرا^۱ (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای کیفی، به بازتعریف نقش دیپلماسی بازرگانی در مواجهه با تحولات جهانی پرداختند و حمایت از کسب‌وکارهای کوچک و متوسط را یکی از مأموریت‌های محوری آن معرفی کردند. پترنل و گرس^۲ (۲۰۲۱) با رویکرد کمی، اثربخشی مدل دیپلماسی اقتصادی کرواسی را تحلیل کرده، رابطه مثبت آن با صادرات کشور را تأیید نمودند. همچنین زمانوا^۳ (۲۰۲۰) به بررسی تحولات دیپلماسی اقتصادی در عصر تجارت الکترونیک پرداخت و به ظهور الگوهای جدید و پیچیده‌ای از این دیپلماسی اشاره کرد. رگمی^۴ (۲۰۱۹) نیز با تحلیل موردی توسعه جاده‌ای چین در نپال، نقش دیپلماسی توسعه در جهت‌دهی به کمک‌های خارجی را از منظر مردم‌محور بررسی کرد. زیلینیسکی^۵ (۲۰۱۶)، دیپلماسی توسعه را در چارچوب دیپلماسی عمومی تبیین کرده و بر نقش آن در تحقق اهداف سیاست خارجی تأکید نمود. در همین راستا، پیگمان^۶ (۲۰۱۴) با بازخوانی مفهوم توسعه، آن را در قالب توانمندسازی آزادی‌های بنیادین و در چارچوبی فراگیر از مرادده بازیگران دولتی و غیردولتی، بازتعریف نمود. در نهایت، سانر و ساپینزا^۷ (۲۰۱۲) با تمرکز بر تجربه سازمان بین‌المللی کار، بر لزوم تقویت

1. Hajdukiewicz & Pera

2. Peternel & Grešš

3. Zemanová

4. Regmi

5. Zielińska

6. Pigman

7. Saner & Sapienza

مشارکت‌های چندبخشی و عبور از رویکردهای سنتی در چارچوب راهبردهای کاهش فقر تأکید کردند. در ادامه این جریان، داودی و همکاران (۲۰۲۱) با بهره‌گیری از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری، مدلی مفهومی برای مدیریت توسعه در ایران طراحی کرده‌اند که مبتنی بر بررسی تطبیقی تجارب کشورهای نوظهور نظیر کره جنوبی، چین و هند است. این مدل در پنج بُعد کلیدی شامل توسعه اقتصادی، توسعه سیاسی، توسعه فرهنگی-اجتماعی، بوروکراسی و جهانی‌شدن و با ۳۲ زیرشاخص طراحی شده و از نظر خبرگان توسعه اعتبارسنجی شده است. نتایج نشان می‌دهد شاخص‌هایی همچون فاصله قدرت، کیفیت قوانین، شکل‌گیری احزاب، بومی‌سازی فناوری‌های وارداتی و نگرش نخبگان سیاسی به نظام بین‌الملل، در توسعه‌یافتگی کشورهای نوظهور نقشی اساسی ایفا کرده‌اند. همچنین، اکبرزاده و همکاران (۲۰۱۹) با بهره‌گیری از رویکرد داده‌بنیاد و در قالب آسیب‌شناسی رشد اقتصادی کشور، به شناسایی مهم‌ترین تنگناهای سرمایه‌گذاری در ایران پرداختند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد ضعف ساختاری نظام بانکی، ناکارآمدی نهادهای دولتی و اشکالات موجود در نظام قضائی، از موانع اساسی رشد اقتصادی و توسعه سرمایه‌گذاری بخش خصوصی به شمار می‌روند. رفع این چالش‌ها مستلزم اصلاحات نهادی و ساختاری در عرصه‌های حقوقی، مالی و سیاست‌گذاری اقتصادی است. در سطح نظری، واعظی و همکاران (۲۰۲۴) با رویکرد فراترکیب، به تبیین چارچوبی برای هم‌راستایی سیاست خارجی و مدیریت توسعه ملی پرداخته‌اند. این مطالعه با بهره‌گیری از نظریه‌هایی چون نظام سینتروپیک جهانی، جهان‌گرایی انتقادی و مکتب کپنهاگ، تأکید دارد که توسعه ملی ایران نیازمند رویکردی چندبعدی در سیاست خارجی است. چارچوب پیشنهادی آنان ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی، امنیت و صلح، و روابط دولت و بازار را به صورت درهم‌تنیده در نظر گرفته و بر ضرورت پیوند میان سیاست‌گذاری خارجی و مدیریت توسعه تأکید می‌کند.

در همین راستا، مطالعه ملاجان و همکاران (۲۰۲۵) نیز با رویکردی کیفی و مبتنی بر مرور نظام‌مند ادبیات، تلاش کرده‌اند تا چارچوبی جامع برای سیاست‌گذاری در حوزه دیپلماسی توسعه ارائه دهند. این پژوهش، با تحلیل نهایی ۲۳ مقاله منتخب از میان ۲۱۰ منبع، به شناسایی پیش‌زمینه‌ها، راهبردها، پیامدها و شرایط مداخله‌گر در فرایند دیپلماسی

توسعه پرداخته است. چارچوب پیشنهادی آنان، دیپلماسی توسعه را پدیده‌ای چندبعدی شامل دیپلماسی زیست‌محیطی، عمومی، اقتصادی و همکاری‌های توسعه‌ای دانسته و بر نقش مؤلفه‌هایی چون قدرت نرم، ثبات سیاسی، مسئولیت اجتماعی بنگاه‌ها، و سبک‌های رهبری در سطح ملی، و عواملی چون سیاست‌های ژئوپلیتیکی، سرمایه‌گذاری خارجی و منافع سیاست خارجی در سطح بین‌المللی تأکید می‌کند. این پژوهش، ضمن تفکیک راهبردهای دیپلماسی توسعه به ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و فناورانه، بر پیامدهایی چون ارتقای تصویر بین‌المللی، خلق فرصت‌های توسعه، رشد اقتصادی، و انتقال دانش در چارچوب دیپلماسی توسعه تأکید دارد. یافته‌های این تحقیق، در امتداد سایر مطالعات پیشین، بر لزوم طراحی سیاست‌های جامع، چندسطحی و آینده‌نگر در زمینه دیپلماسی توسعه دلالت دارند.

این پیشینه پژوهشی گسترده، نشان می‌دهد که دیپلماسی توسعه در قالب‌های متنوعی چون دیپلماسی ورزشی، اقتصادی، علمی، عمومی و بازرگانی تبلور یافته، رویکردهای متنوعی برای تحقق اهداف توسعه‌ای و خط‌مشی‌گذاری در روابط خارجی، ارائه شده است. از این‌رو، مطالعه و طراحی مدل‌های نوین خط‌مشی‌گذاری درباره دیپلماسی توسعه، می‌تواند زمینه‌ای را برای بهبود ارتقای نقش کشورها در روابط بین‌الملل فراهم سازد. در سال‌های اخیر، دیپلماسی توسعه به‌طور فزاینده‌ای در کانون توجه پژوهشگران حوزه روابط بین‌الملل و خط‌مشی‌گذاری قرار گرفته و مطالعات جدید، ابعاد نوظهور و پیچیده‌تری از این مفهوم را برجسته ساخته‌اند. برای نمونه، وو^۱ (۲۰۲۴) در مطالعه‌ای کیفی با تمرکز بر تجربه چین در کنیا، با به چالش کشیدن نظریه دولت‌محور در دیپلماسی عمومی، نشان می‌دهد که شرکت‌های چینی، در تعامل با دولت، نقشی فعال و مستقل در پیشبرد اهداف دیپلماسی توسعه ایفا می‌کنند. این پژوهش با برجسته‌سازی مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها (CSR) به‌عنوان ابزاری برای قدرت نرم، بر چندکنشگری و شبکه‌ای بودن دیپلماسی توسعه تأکید دارد و نشان می‌دهد که تحقق اهداف توسعه‌ای، مستلزم مشارکت هم‌زمان بازیگران دولتی و غیردولتی است. در همین راستا، مجموعه‌ای از مطالعات انجام‌شده در مورد نیپال، تصویری گویا از دیپلماسی توسعه در کشورهای در حال توسعه و کوچک ارائه می‌دهد.

^۱. Wu

خانال^۱ (۲۰۲۳) با تحلیل تغییرات نظم ژئوپلیتیکی جهانی، دیپلماسی توسعه نپال را عرصه‌ای برای موازنه‌گری میان قدرت‌های منطقه‌ای، به‌ویژه هند و چین، می‌داند و بر نقش اصلاحات داخلی، تقویت ظرفیت نهادی و حکومتداری مطلوب در موفقیت این دیپلماسی تأکید می‌کند. لوحانی^۲ (۲۰۲۳) نیز دیپلماسی توسعه را راهبردی کلیدی برای غلبه نپال بر محدودیت‌های ساختاری نظیر محصوربودن در خشکی و وضعیت کم‌توسعه‌یافتگی دانسته و بر ضرورت هماهنگی مؤثر میان دولت و بخش خصوصی در حوزه‌هایی چون تجارت، سرمایه‌گذاری و گردشگری تأکید دارد. شریستا^۳ (۲۰۲۳) با تمرکز بر روابط نپال و ژاپن، نشان می‌دهد که کمک‌های توسعه‌ای هدفمند، به‌ویژه در حوزه علم و فناوری، می‌تواند به تقویت روابط دوجانبه و توسعه پایدار منجر شود.

در سطح کلان‌تر، گلراجانی^۴ و همکاران (۲۰۲۰) با تحلیل تحولات دیپلماسی توسعه در کشورهای با درآمد متوسط، بر گذار این مفهوم از الگوی سنتی کمک‌محور به رویکردی راهبردی، چندوجهی و مشارکت‌محور تأکید می‌کنند. به‌زعم آنان، دیپلماسی توسعه معاصر، ترکیبی از دیپلماسی عمومی، اقتصادی و شراکت‌های استراتژیک است که اگرچه فرصت‌های جدیدی ایجاد می‌کند، اما در عین حال با چالش‌هایی نظیر ناهماهنگی نهادی و تداخل مأموریت‌ها نیز همراه است. این یافته‌ها، ضرورت طراحی مدل‌های خط‌مشی‌گذاری منسجم و یکپارچه را بیش از پیش برجسته می‌سازد. در ادامه، اسسور^۵ و همکاران (۲۰۲۲) با بررسی دیپلماسی توسعه چین در آفریقا، نشان می‌دهند که کارایی کمک‌های توسعه‌ای به‌شدت تحت تأثیر عوامل نهادی داخلی کشور دریافت‌کننده، از جمله کیفیت حکومتداری، شفافیت، پاسخگویی و مدیریت بدهی قرار دارد. این مطالعه بر نقش شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر در موفقیت یا ناکامی دیپلماسی توسعه تأکید کرده و نشان می‌دهد که بدون اصلاحات نهادی و سیاست‌گذاری هوشمند، حتی منابع گسترده توسعه‌ای نیز به نتایج برد-برد منجر نخواهند شد. مطالعات دیگری نیز با تمرکز بر پیوند دیپلماسی توسعه با

1. Khanal

2. Lohani

3. Shrestha

4. Gulrajani

5. Assessor

ساختارهای سیاسی داخلی انجام شده‌اند. به‌عنوان مثال، باتارای^۱ (۲۰۲۳) دیپلماسی توسعه را عنصری کلیدی در حفظ تحول دموکراتیک نپال دانسته و بر هم‌راستایی سیاست خارجی، رشد اقتصادی و انسجام سیاسی تأکید می‌کند. همچنین اوپادهیا یا^۲ (۲۰۲۳) با بررسی نقش فدرالیسم، نشان می‌دهد که ساختارهای حکمرانی چندسطحی می‌توانند فرصت‌های تازه‌ای برای دیپلماسی توسعه فراهم آورند، مشروط بر آنکه هماهنگی نهادی و مالی میان سطوح مختلف حکومت به‌درستی مدیریت شود.

با وجود غنای قابل توجه ادبیات موجود، بررسی نظام‌مند پیشینه‌ها نشان می‌دهد که اغلب مطالعات پیشین، یا بر یک بُعد خاص از دیپلماسی توسعه (نظیر دیپلماسی اقتصادی، عمومی، ورزشی یا کمک‌های توسعه‌ای) تمرکز داشته‌اند، یا در قالب مطالعات موردی و توصیفی در سطح یک کشور یا یک رابطه دوجانبه انجام شده‌اند. افزون بر این، بخش عمده‌ای از این پژوهش‌ها، فاقد یک مدل جامع خط‌مشی‌گذاری هستند که بتواند به‌صورت یکپارچه، شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدهای دیپلماسی توسعه را تبیین کند. نوآوری پژوهش حاضر در چند محور اساسی قابل تبیین است: نخست، این پژوهش با تمرکز بر جمهوری اسلامی ایران، به‌عنوان کشوری با ویژگی‌های ژئوپلیتیکی، ایدئولوژیک و نهادی متمایز، خلأ موجود در ادبیات مربوط به مدل‌سازی بومی دیپلماسی توسعه را پوشش می‌دهد. دوم، برخلاف بسیاری از مطالعات پیشین که به تحلیل توصیفی بسنده کرده‌اند، این تحقیق با بهره‌گیری از روش نظریه داده‌بنیاد سامان‌مند (اشتراوس و کوربین)، به طراحی یک مدل پارادایمی خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه می‌پردازد که مبتنی بر داده‌های میدانی و دیدگاه خبرگان است. سوم، پژوهش حاضر دیپلماسی توسعه را نه به‌عنوان مجموعه‌ای از اقدامات پراکنده، بلکه به‌مثابه یک فرآیند خط‌مشی‌گذاری چندبعدی شامل ابعاد اقتصادی، امنیتی، فرهنگی، نهادی و فناورانه مفهوم‌سازی می‌کند و روابط علی میان این ابعاد را تبیین می‌نماید. بدین ترتیب، مطالعه حاضر با عبور از رویکردهای بخشی و موردی، تلاش می‌کند چارچوبی جامع، بومی و قابل‌کار بست برای خط‌مشی‌گذاری

1. Bhattarai

2. Upadhyaya

دیپلماسی توسعه جمهوری اسلامی ایران ارائه دهد؛ چارچوبی که هم‌زمان قابلیت تبیین نظری و کارآمدی عملی در سطوح تصمیم‌سازی و سیاست‌گذاری خارجی را داراست.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از حیث جهت‌گیری، توسعه‌ای-کاربردی و از نظر رویکرد، کیفی است. به‌منظور دستیابی به هدف پژوهش، یعنی طراحی مدل خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه جمهوری اسلامی ایران با رویکردی چندبعدی، از روش نظریه داده‌بنیاد سامان‌مند با الگوی اشتراوس و کوربین استفاده شده است. به‌کارگیری این روش، با هدف سازمان‌دهی نظام‌مند مفاهیم، تبیین روابط میان آن‌ها و بازساخت یک مدل مفهومی بومی در حوزه خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه صورت گرفته است.

جامعه پژوهش شامل خبرگان حوزه دیپلماسی توسعه، خط‌مشی‌گذاری عمومی و روابط بین‌الملل بود که دیپلمات‌ها، خط‌مشی‌گذاران، استادان دانشگاه و متخصصان این حوزه را در بر می‌گرفت. مشارکت‌کنندگان با استفاده از روش نمونه‌گیری قضاوتی و هدفمند انتخاب شدند و فرآیند گردآوری داده‌ها تا دستیابی به اشباع نظری ادامه یافت؛ به‌گونه‌ای که در مصاحبه‌های یازدهم و دوازدهم، داده‌های جدید منجر به تولید مفاهیم تازه نشد و تکرار الگوهای مفهومی پیشین مشاهده گردید. معیارهای ورود مشارکت‌کنندگان به پژوهش شامل:

- برخورداری از مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد یا بالاتر
- داشتن حداقل پنج سال سابقه فعالیت حرفه‌ای مرتبط با حوزه دیپلماسی، سیاست خارجی یا خط‌مشی‌گذاری عمومی

ابزار اصلی گردآوری داده‌ها، مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود. برای اطمینان از روایی محتوایی پروتکل مصاحبه، از نظرات استادان دانشگاه و خبرگان حوزه دیپلماسی توسعه استفاده شد و پروتکل مصاحبه پس از چند مرحله بازبینی و اصلاح، نهایی گردید. تحلیل داده‌ها بر اساس منطق نظریه داده‌بنیاد سامان‌مند و در سه مرحله انجام شد:

- کدگذاری باز به‌منظور شناسایی مفاهیم اولیه از داده‌های خام
- کدگذاری محوری با هدف برقراری ارتباط میان مقوله‌ها در قالب مدل پارادایمی اشتراوس و کوربین

- کدگذاری انتخابی به منظور یکپارچه‌سازی مقوله‌های محوری و صورت‌بندی قضایای تئوریک مرتبط با پدیده محوری پژوهش به منظور بررسی پایایی فرآیند کدگذاری، از ضریب توافق بین کدگذاران (ضریب کاپا) استفاده شد. بر اساس معیارهای روش‌شناختی، مقدار ضریب کاپا بالاتر از ۰,۶۰ نشان‌دهنده پایایی قابل قبول است. در این پژوهش، مقدار ضریب کاپا ۰,۸۳ محاسبه شد که بیانگر پایایی مطلوب و انسجام فرآیند تحلیل داده‌ها در چارچوب روش نظریه داده‌بنیاد است.

یافته‌های پژوهش

این پژوهش با بهره‌گیری از روش پژوهش کیفی، با اتکا به راهبرد نظریه داده‌بنیاد در چارچوب پارادایم سامان مند اشتراوس و کوربین، به استخراج مؤلفه‌ها و ساختار مدل خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه جمهوری اسلامی ایران با رویکرد چندبعدی خط‌مشی‌گذاری پرداخته است. داده‌های پژوهش از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با خبرگان و صاحب‌نظران حوزه‌های خط‌مشی‌گذاری عمومی، روابط بین‌الملل و دیپلماسی توسعه، گردآوری شده، با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA تحلیل شده‌اند. در مجموع، ۱۲ مصاحبه عمیق انجام شده و فرآگرد گردآوری داده‌ها، تا مرحله اشباع نظری ادامه یافت. پس از انجام مصاحبه‌ها، داده‌ها در قالب کدگذاری باز، تحلیل شده و مفاهیم اولیه استخراج شدند. فرآگرد نظریه‌پردازی در این پژوهش در قالب پنج مرحله طراحی شد که به تفصیل، ارائه خواهد شد.

مرحله اول: تعیین قلمرو موضوعی و پرسش‌ها/اهداف اولیه: در اولین مرحله، قلمرو موضوعی پژوهش و پرسش‌ها و اهداف اولیه و اصلی پژوهش بیان شده‌اند. این پژوهش در پی این پرسش بود مدل خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه جمهوری اسلامی ایران باید چگونه باشد؟. قلمرو کلی موضوعی پژوهش نیز حوزه خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه بود.

مرحله دوم: گردآوری و ثبت داده‌ها: گردآوری داده‌ها در این مرحله، پژوهش با استفاده از روش مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام شده است. در این مرحله، با مشارکت کنندگان مصاحبه شد و ستون مصاحبه‌ها پیاده شد. ویژگی مشارکت کنندگان در این پژوهش، در جدول ۱ ارائه شده‌اند.

جدول شماره ۱: مشخصات مشارکت کنندگان

مصاحبه شونده	سابقه کار مؤثر	تحصیلات	سوابق کاری (سال)
مصاحبه شونده اول P1	۱۲	کارشناسی ارشد	۱۵
مصاحبه شونده دوم P2	۱۵	دکتری	۱۸
مصاحبه شونده سوم P3	۱۷	کارشناسی ارشد	۲۰
مصاحبه شونده چهارم P4	۱۵	دکتری	۱۷
مصاحبه شونده پنجم P5	۱۹	دکتری	۲۲
مصاحبه شونده ششم P6	۲۳	دکتری	۲۵
مصاحبه شونده هفتم P7	۲۱	دکتری	۲۴
مصاحبه شونده هشتم P8	۲۲	دکتری	۲۵
مصاحبه شونده نهم P9	۱۵	کارشناسی ارشد	۱۸
مصاحبه شونده دهم P10	۱۲	دکتری	۱۵
مصاحبه شونده یازدهم P11	۱۸	دکتری	۲۰
مصاحبه شونده دوازدهم P12	۱۳	کارشناسی ارشد	۱۵

مرحله سوم: استخراج کدها: در این مرحله با استفاده از کدگذاری باز، مصاحبه‌ها بررسی و کدها استخراج شدند (جدول ۲).

جدول شماره ۲: نمونه مصاحبه و استخراج کدهای اولیه

کدهای اولیه	نمونه مصاحبه
تقویت تصویر بین‌المللی ایران ترویج زبان و فرهنگ فارسی توسعه روابط علمی و دانشگاهی تبادل هنری و فرهنگی	دیپلماسی فرهنگی، نقش مهمی در تقویت تصویر بین‌المللی ایران دارد. ترویج زبان و فرهنگ فارسی، توسعه روابط علمی و دانشگاهی، تبادل هنری و فرهنگی و معرفی دستاوردهای فرهنگی ایران، می‌تواند به درک متقابل و تقویت روابط با دیگر کشورها کمک کند. همچنین، توجه به دیپلماسی عمومی و ارتباط مستقیم با جوامع خارجی، از طریق رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی، می‌تواند تأثیر بسزایی در بهبود تصویر ایران در جهان داشته باشد. (مصاحبه ۳)
بهبود هماهنگی بین دستگاه‌های دولتی و نهادهای متولی سیاست خارجی ارتقاء شفافیت و پاسخگویی نهادهای دیپلماتیک اصلاح ساختارها و فراگردهای بوروکراتیک استفاده از فناوری‌های نوین در عرصه حکمرانی دیپلماسی	حوزه حکمرانی و نظام اداری، نقش زیرساختی در موفقیت دیپلماسی توسعه دارد. این بخش باید بر بهبود هماهنگی بین دستگاه‌های دولتی و نهادهای متولی سیاست خارجی تمرکز داشته باشد. از جمله گزاره‌های محوری می‌توان به ضرورت اصلاح ساختارها و فرآیندهای بوروکراتیک، ارتقاء شفافیت و پاسخگویی نهادهای دیپلماتیک، استفاده از فناوری‌های نوین در عرصه حکمرانی دیپلماسی و تعریف مکانیزم‌های اجرایی مناسب برای خط سیاست‌های توسعه اشاره کرد. همچنین، آموزش و تربیت نیروهای دیپلماتیک متخصص با مهارت‌های نوین مذاکره و مدیریت بین‌المللی، برای پیشبرد اهداف توسعه ضروری است. (مصاحبه ۱۰)

مرحله ۴- آفرینش نظریه (یکپارچه سازی کدها): از تعداد ۱۲ مصاحبه مذکور، تعداد ۱۵۳ کد حاصل شد. که با غربالگری کدها، حذف کدهای نامربوط و یکسان سازی کدهای تکراری، مجموعه ای از مفاهیم و مقوله ها به شرح جدول ۳ حاصل شد.

جدول شماره ۳: مفاهیم و کدهای استخراج شده

مقوله اصلی	مقوله محوری	کد اولیه	منابع
پدیده محوری	خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه جمهوری اسلامی ایران		
	الزامات ارتقای جایگاه ایران در نظام بین‌الملل		
		ارتقاء جایگاه اقتصادی ایران در نظام بین‌الملل	P5, P10
		تقویت جایگاه ایران در زنجیره تأمین جهانی	P6, P7, P8
		ارتقای جایگاه ایران در روابط بین‌الملل	P6
		مراوده سازنده با قدرت‌های جهانی	P6, P9, P12
		بهبود تصویر ایران در جهان	P4, P12
		تقویت قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران	P10, P12
		حفظ تعادل در روابط خارجی	P6
	فشارها و محدودیت‌های محیط بین‌المللی		
		خط‌مشی‌گذاری‌های هوشمند برای مقابله با تحریم‌ها	P5, P6, P8, P9
		مدیریت تعارضات و کاهش اصطکاک با قدرت‌های بزرگ	P2, P5
		مقابله با تصویرسازی منفی در رسانه‌های بین‌المللی	P2, P3
		تدوین راهبردهای مقابله با جنگ شناختی و عملیات رسانه‌ای	P10, P11, P12
		مقابله با اسلام‌هراسی و اشکال تبعیض و نژادپرستی	P4, P6, P11
	نیازهای توسعه‌ای و اقتصاد مقاومتی		
		تدوین راهبردهای دیپلماسی توسعه در راستای اقتصاد مقاومتی	P10, P11, P12
		افزایش توانمندی داخلی در اقتصاد مقاومتی	P10, P11, P12
		تنوع‌بخشی به اقتصاد و کاهش وابستگی به نفت	P1, P5, P11
		توسعه صادرات غیرنفتی	P1, P3, P5, P6, P9, P12

مقوله اصلی	مقوله محوری	کد اولیه	منابع	
شرایط زمینه‌ای		ایجاد ثبات اقتصادی داخلی	P3	
		ساختار ژئوپلیتیکی و منطقه‌ای		
		توجه به ملاحظات ژئوپلیتیکی	P7, P11	
		تقویت روابط با کشورهای همسایه و منطقه	P3, P5, P8, P10, P11	
		امنیت انرژی و ترانزیت	P5, P12	
		ثبات سیاسی منطقه‌ای	P7, P9, P12	
		دیپلماسی انرژی و دیپلماسی آب	P2, P8, P9, P10	
		بسترهای نهادی و قانونی داخلی		
		بسترهای قانونی جذب سرمایه‌گذاری	P1, P10, P11	
		ثبات سیاسی داخلی	P7, P9, P12	
		پایداری امنیت داخلی	P2	
		حفظ استقلال و تمامیت ارضی	P1, P4, P7, P8	
		تأکید بر حفظ حاکمیت ملی	P3	
		ظرفیت‌های فرهنگی و تمدنی ایران		
		ظرفیت‌های فرهنگی، تمدنی و تاریخی ایران	P1, P12	
		حفظ و ترویج میراث فرهنگی و معنوی	P1	
		توجه به تنوع فرهنگی و قومی در داخل	P1	
		فرهنگ ناظر بر منافع ملی در دیپلماسی	P7, P8	
	شرایط مداخله‌گر		سطح هماهنگی و کارآمدی نهادی	
			هماهنگی بین دستگاه‌های دولتی	P3, P4, P5, P6, P9, P10, P11, P12
			یکپارچگی نهادی	P2
			اصلاح ساختار اداری	P6, P10
			ساده‌سازی و تسهیل فراگردهای اداری	P1, P2, P4
		چابک‌سازی دستگاه دیپلماسی	P6	
		تقویت شفافیت، پاسخگویی و نظام ارزیابی عملکرد	P1, P2, P4, P6, P9, P10, P12	
		توانمندی منابع انسانی و فناورانه		
		آموزش و توانمندسازی دیپلمات‌ها	P3, P4, P7, P10	
		توسعه ظرفیت‌های نیروی انسانی	P9, P11	

منابع	کد اولیه	مقوله محوری	مقوله اصلی
P1, P2, P3, P6, P10, P11	بهره‌گیری از فناوری‌های نوین		
P2, P4, P6	دیپلماسی هوش مصنوعی و سایبری		
P2, P12	داده‌کاوی و تحلیل کلان‌داده‌ها		
	نقش آفرینی بخش خصوصی و جامعه مدنی		
P1, P4	مشارکت بخش خصوصی و جامعه مدنی		
P4, P5, P9	نقش شرکت‌های خصوصی		
P6	تقویت دیپلماسی پارلمانی و مردمی		
P2	بهره‌گیری از ظرفیت ایرانیان خارج از کشور		
	توسعه دیپلماسی اقتصادی و مالی		
P2, P11, P12	تقویت دیپلماسی اقتصادی		
P4, P6, P9, P10, P11	توسعه تجارت خارجی و تسهیل تجارت		
P2, P5, P6	تنوع‌بخشی به شرکای تجاری		
P4, P5, P9	توسعه پیمان‌های پولی، تجاری و سرمایه‌گذاری		
P1, P2, P3, P4, P5, P9, P10, P11, P12	جذب سرمایه‌گذاری خارجی		
P3, P10	توسعه ابزارهای مالی نوین		
P9, P11, P12	ایجاد مراکز مالی بین‌المللی و صندوق‌های مشترک		
P1, P4, P6, P9, P11	توسعه زیرساخت‌های اقتصادی، لجستیکی، انرژی و مالی		
	توسعه دیپلماسی علمی، فرهنگی و رسانه‌ای		
P1, P2, P4, P5, P10, P11	تبادل فرهنگی و دیپلماسی علمی		
P1, P3, P4, P5, P6, P9, P11	توسعه روابط دانشگاهی و شبکه نخبگان		
P2, P3, P9, P11	دیپلماسی رسانه‌ای و دیجیتال		
P2, P3, P5, P6, P7	تقویت برند ملی ایران		
P1, P10	گردشگری فرهنگی، مذهبی و ترکیبی		
P4	گفت‌وگوی بین ادیان و میان‌فرهنگی		
	توسعه دیپلماسی امنیتی و چندجانبه‌گرایی		
P2	ارتقاء دیپلماسی امنیتی		
P1, P4	تقویت همکاری‌های امنیتی منطقه‌ای و بین‌المللی		

مقوله اصلی	مقوله محوری	کد اولیه	منابع
		حضور فعال در سازمان‌های بین‌المللی	P4
		نهادینه‌سازی ائتلاف‌های منطقه‌ای	P1, P3
		میانجی‌گری فعال و حل مسالمت‌آمیز اختلافات	P3, P11, P12
		هوشمندسازی و نوآوری در دیپلماسی	
		دیجیتالی‌سازی فرآگردهای دیپلماتیک	P9, P11, P12
		دیپلماسی استراتژی	P1, P6, P11
		اقتصاد دیجیتال و تجارت الکترونیک	P11, P12
		بهره‌گیری از رمزرها و بلاکچین	P7, P8
		پیامدهای اقتصادی	
		رشد صادرات و سرمایه‌گذاری	P4, P12
		افزایش تاب‌آوری اقتصادی	P3, P11, P12
		تقویت جایگاه ایران در اقتصاد جهانی	P6, P7, P8
		پیامدهای سیاسی-امنیتی	
		تقویت امنیت ملی و منطقه‌ای	P3, P6, P10
		افزایش قدرت بازدارندگی دیپلماتیک	P9
		ثبات سیاسی داخلی و منطقه‌ای	P7, P9, P12
		پیامدهای فرهنگی و اجتماعی	
	بهبود تصویر ایران در جهان	P1, P2, P3, P5, P9, P11	
	افزایش شناخت متقابل ملت‌ها	P4	
	تقویت قدرت نرم و تعاملات فرهنگی	P10, P12	
	پیامدهای نهادی و حکمرانی		
	افزایش بهره‌وری و کارآمدی حکمرانی خارجی	P1, P4, P7	
	نهادینه‌سازی شفافیت و پاسخگویی	P1, P2, P4, P6, P9, P10, P12	
	ارتقای کیفیت خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه	P3, P5, P6, P12	

نمودار زیر بر اساس شبکه توزیع مفاهیم و مقوله‌ها بین مصاحبه‌شوندگان یا همان نمودار اشباع نظری را نشان می‌دهد. این نمودار اشباع نشان می‌دهد که هر کد در کدام مصاحبه‌ها تکرار شده است. نمودار اشباع، نشان می‌دهد که با چه سرعتی داده‌های جدید در حال اشباع کدهای مصاحبه‌ها بودند و به پژوهشگر کمک می‌کند تا تعیین کند که آیا به جمع‌آوری داده‌های بیشتر ادامه دهد یا خیر. همانطور که مشاهده می‌شود، در

مصاحبه یازدهم و دوازدهم کدها ، روایتی تکراری از کدهای قبلی بوده، می توان استدلال کرد که پژوهشگر در مصاحبه یازدهم و دوازدهم، به اشباع نظری رسیده و دیگر به ادامه مصاحبه های جدید نیاز ندارد.

Code System	D01	D02	D03	D04	D05	D06	D07	D08	D09	D10	D11	D12	Subtotal
1													1
2													2
3													3
4													4
5													5
6													6
7													7
8													8
9													9
10													10
11													11
12													12
13													13
14													14
15													15
16													16
17													17
18													18
19													19
20													20
21													21
22													22
23													23
24													24
25													25
26													26
27													27
28													28
29													29
30													30
31													31
32													32
33													33
34													34
35													35
36													36
37													37
38													38
39													39
40													40
41													41
42													42
43													43
44													44
45													45
46													46
47													47
48													48
49													49
50													50
51													51
52													52
53													53
54													54
55													55
56													56
57													57
58													58
59													59
60													60
61													61
62													62
63													63
64													64
65													65
66													66
67													67
68													68
69													69
70													70
71													71
72													72
73													73
74													74
75													75
76													76
77													77
78													78
79													79
80													80
81													81
82													82
83													83
84													84
85													85
86													86
87													87
88													88
89													89
90													90
91													91
92													92
93													93
94													94
95													95
96													96
97													97
98													98
99													99
100													100

شکل شماره ۱: شبکه توزیع مفاهیم و مقوله ها، بین مصاحبه شوندگان (نمودار اشباع)

بین‌الملل، امنیت ملی، فرهنگ و فناوری شکل می‌گیرد. در سطح نظری، مدل استخراج‌شده از داده‌ها نشان می‌دهد که پدیده محوری «خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه» حاصل برهم‌کنش پویا میان مجموعه‌ای از شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گر است که در نهایت به شکل‌گیری راهبردها و پیامدهای چندسطحی منجر می‌شود. این یافته، با رویکردهای جدید در ادبیات خط‌مشی‌گذاری که بر پیچیدگی، شبکه‌ای بودن و چندسطحی بودن فرآیند سیاست‌گذاری تأکید دارند، هم‌راستاست. برخلاف رویکردهای کلاسیک که سیاست خارجی را حوزه‌ای نخبه‌محور و دولت‌محور تلقی می‌کنند، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که دیپلماسی توسعه در ایران، تنها در صورتی می‌تواند اثربخش باشد که به‌عنوان بخشی از یک اکوسیستم خط‌مشی‌گذاری دیده شود که بازیگران دولتی، غیردولتی، اقتصادی، فرهنگی و فناورانه را در بر می‌گیرد.

از منظر شرایط علی، یافته‌ها حاکی از آن است که الزامات ارتقای جایگاه ایران در نظام بین‌الملل، فشارها و محدودیت‌های محیط بین‌المللی و نیازهای توسعه‌ای مبتنی بر اقتصاد مقاومتی، نقش تعیین‌کننده‌ای در جهت‌دهی به خط‌مشی دیپلماسی توسعه دارند. این نتیجه با بخش مهمی از مطالعات بین‌المللی، از جمله گولرجانی و همکاران^۱ (۲۰۲۰) درباره تحول دیپلماسی توسعه در کشورهای با درآمد متوسط و نیز آسور و همکاران (۲۰۲۲) درباره دیپلماسی توسعه چین در آفریقا، هم‌خوانی دارد که بر تأثیر ساختار قدرت جهانی، تحریم‌ها، رقابت ژئوپلیتیکی و محدودیت منابع تأکید کرده‌اند. با این حال، مدل حاضر با وارد کردن مفاهیمی چون اقتصاد مقاومتی، جنگ شناختی، تصویرسازی منفی و مدیریت تحریم‌ها، نشان می‌دهد که در مورد ایران، دیپلماسی توسعه نه‌تنها پاسخی به الزامات توسعه، بلکه ابزاری برای مدیریت تهدیدات ساختاری نظام بین‌الملل نیز محسوب می‌شود؛ نکته‌ای که در بسیاری از مطالعات پیشین به‌صورت ضمنی یا پراکنده مورد اشاره قرار گرفته، اما کمتر در قالب یک چارچوب خط‌مشی‌گذاری منسجم تبیین شده است.

در سطح شرایط زمینه‌ای، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ساختار ژئوپلیتیکی و منطقه‌ای، بسترهای نهادی و قانونی داخلی و ظرفیت‌های فرهنگی و تمدنی ایران، نقش زیربنایی در امکان‌پذیری یا ناکامی دیپلماسی توسعه ایفا می‌کنند. این نتیجه با مطالعات

1. Gulrajani et al.

منطقه‌محور مانند خانال^۱ (۲۰۲۳)، لوهانی^۲ (۲۰۲۳) و آپادهیا یا^۳ (۲۰۲۳) درباره دیپلماسی توسعه نیپال هم‌راستا است که بر اهمیت موقعیت جغرافیایی، ساختار حکمرانی داخلی و هماهنگی نهادی تأکید دارند. با این حال، پژوهش حاضر با برجسته‌سازی ظرفیت‌های تمدنی، فرهنگی و هویتی ایران، یک گام فراتر نهاده و نشان می‌دهد که دیپلماسی توسعه در ایران بدون فعال‌سازی هدفمند این سرمایه نمادین، به‌ویژه در حوزه قدرت نرم، دیپلماسی فرهنگی و برند ملی، فاقد عمق و پایداری خواهد بود. این رویکرد، دیپلماسی توسعه را از سطح ابزارهای صرفاً اقتصادی یا امنیتی فراتر برده و آن را به حوزه معنا، هویت و روایت‌های بین‌المللی پیوند می‌زند.

در بعد شرایط مداخله‌گر، نتایج پژوهش بر نقش محوری هماهنگی نهادی، توانمندی منابع انسانی و فناورانه و نقش‌آفرینی بخش خصوصی و جامعه مدنی تأکید دارد. این یافته‌ها با نتایج وو (۲۰۲۴) درباره نقش شرکت‌های چینی در دیپلماسی عمومی و نیز با مطالعات مربوط به دیپلماسی اقتصادی و تجاری هم‌راستا است؛ اما تمایز اساسی مدل حاضر در آن است که این عوامل را نه به‌صورت متغیرهای جانبی، بلکه به‌عنوان پیشران‌های اصلی کارآمدی خط‌مشی دیپلماسی توسعه مفهوم‌پردازی می‌کند. به‌ویژه، تأکید بر دیپلماسی دیجیتال، هوش مصنوعی، داده‌کاوی و ابزارهای فناورانه نوین، نشان‌دهنده گذار از الگوهای سنتی دیپلماسی به سمت دیپلماسی هوشمند و شبکه‌ای است؛ گذاری که در بسیاری از مطالعات پیشین به‌صورت محدود و عمدتاً توصیفی مطرح شده است.

در سطح راهبردی، یافته‌ها نشان می‌دهد که دیپلماسی توسعه در جمهوری اسلامی ایران باید در قالب یک بسته سیاستی یکپارچه شامل توسعه دیپلماسی اقتصادی و مالی، دیپلماسی علمی-فرهنگی و رسانه‌ای، دیپلماسی امنیتی و چندجانبه‌گرایی و هوشمندسازی و نوآوری در دیپلماسی طراحی و اجرا شود. این نتیجه با چارچوب‌های تلفیقی ارائه‌شده در مطالعاتی مانند دیوید (۲۰۲۴) که بر پیوند توسعه، دیپلماسی و امنیت تأکید دارند، هم‌پوشانی دارد، اما مدل حاضر با تطبیق این منطق بر شرایط خاص ایران، نشان می‌دهد که موفقیت این راهبردها مستلزم انسجام نهادی، اولویت‌بندی راهبردی و پرهیز از اقدامات

1. Khanal

2. Lohani

3. Upadhyaya

پراکنده و کوتاه مدت است. در نهایت، تحلیل پیامدهای مدل نشان می‌دهد که دیپلماسی توسعه، در صورت نهادینه‌سازی صحیح، پیامدهایی فراتر از رشد اقتصادی یا بهبود روابط خارجی به همراه خواهد داشت. یافته‌ها حاکی از آن است که اجرای این مدل می‌تواند به تقویت امنیت ملی و منطقه‌ای، ارتقای قدرت بازدارندگی دیپلماتیک، بهبود تصویر بین‌المللی ایران، تقویت قدرت نرم، و ارتقای کیفیت حکمرانی خارجی منجر شود. این نتیجه، دیپلماسی توسعه را به‌عنوان بخشی از فرآیند تحول حکمرانی توسعه‌محور بازتعریف می‌کند و آن را از یک ابزار تاکتیکی به یک راهبرد کلان ملی ارتقا می‌دهد. در نهایت، می‌توان گفت نوآوری اصلی این پژوهش در ارائه یک مدل بومی، چندبعدی و نظام‌مند خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه است که با تلفیق ابعاد علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردی و پیامدی، شکاف میان نظریه و عمل در ادبیات دیپلماسی توسعه را کاهش می‌دهد. این مدل نه تنها از نظر نظری به غنای ادبیات خط‌مشی‌گذاری و دیپلماسی توسعه می‌افزاید، بلکه از منظر کاربردی نیز می‌تواند به‌عنوان مبنایی برای تصمیم‌سازی راهبردی، بازنگری اسناد سیاست خارجی و طراحی سیاست‌های توسعه‌محور جمهوری اسلامی ایران در محیط پیچیده و متحول نظام بین‌الملل مورد استفاده قرار گیرد. در این چارچوب، دیپلماسی توسعه به‌مثابه مسیری برای گذار از دیپلماسی واکنشی و مقطعی به سوی دیپلماسی توسعه‌محور، هوشمند و آینده‌نگر بازتعریف می‌شود؛ مسیری که تحقق آن مستلزم اراده سیاسی، انسجام نهادی و نگاه راهبردی بلندمدت است.

یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌کند که دیپلماسی توسعه باید به‌صورت رسمی در معماری خط‌مشی‌گذاری کشور نهادینه شود و سازوکارهای نهادی لازم برای هماهنگی میان بازیگران دولتی و غیردولتی فراهم آید. همچنین، سرمایه‌گذاری هدفمند در توسعه سرمایه انسانی دیپلماسی، بهره‌گیری از فناوری‌های نوین و بازتعریف نقش نمایندگی‌های خارجی به‌عنوان کنشگران توسعه‌ای، از الزامات تحقق این رویکرد است. با وجود غنای تحلیلی، پژوهش حاضر با محدودیت‌هایی مواجه بوده است. ماهیت کیفی پژوهش و تمرکز بر دیدگاه خبرگان، تعمیم‌پذیری نتایج را محدود می‌سازد و پویایی محیط بین‌الملل ایجاب می‌کند که مدل ارائه‌شده به‌عنوان چارچوبی پویا و قابل بازنگری تلقی شود. افزون بر این، محدودیت دسترسی به برخی اطلاعات حساس و خبرگان سطح عالی، ممکن است دامنه برخی

تحلیل‌ها را محدود کرده باشد. بر این اساس، پژوهش‌های آتی می‌توانند با بهره‌گیری از روش‌های کمی یا آمیخته، به آزمون تجربی روابط میان مؤلفه‌های مدل بپردازند و یا از طریق مطالعات تطبیقی، جایگاه دیپلماسی توسعه ایران را در مقایسه با سایر کشورهای در حال توسعه بررسی کنند. همچنین تمرکز بر ابعاد نوظهور مانند دیپلماسی دیجیتال، هوش مصنوعی و نقش بازیگران غیردولتی می‌تواند به غنای بیشتر این حوزه پژوهشی بینجامد. در نهایت، این پژوهش با ارائه مدلی بومی و چندبعدی، تلاش کرده است شکاف میان نظریه و عمل در خط‌مشی‌گذاری دیپلماسی توسعه جمهوری اسلامی ایران را کاهش دهد و زمینه‌ای برای تصمیم‌سازی آگاهانه‌تر و اثربخش‌تر در عرصه سیاست خارجی و توسعه فراهم سازد.

منابع فارسی

- اسدی، آرمان (۱۳۹۹)، "ارائه‌ی الگوی پارادایمی دیپلماسی توسعه‌ی میزبانی رویدادهای ورزشی بین‌المللی در مناطق آزاد تجاری: با تأکید بر منطقه آزاد کیش"، مجله پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، دوره ۹، شماره ۲، صص ۱۱۵-۱۲۶. doi: 10.30473/arsm.2021.45083.2897
- اکبرزاده، امین؛ پهلوانی، مصیب و میرجلیلی، سید حسین (۱۳۹۷). مدیریت توسعه و رشد اقتصادی در ایران؛ تحلیلی بر تنگناهای رشد با رویکرد داده‌بنیاد. پژوهش‌های مدیریت عمومی، ۱۱(۴۲)، ۲۴۷-۲۷۰. doi: 10.22111/jmr.2019.4524
- امیدی، علی و مرادی فر، سعیده (۱۴۰۰)، "روایت راهبردی دیپلماسی دیجیتال آمریکا علیه چین در پاندمی کرونا"، مجله سیاست، دوره ۵۱، شماره ۲، صص ۳۳۵-۳۶۲. doi: 10.22059/jpq.2021.83350
- بخشی چناری، امین رضا؛ گودرزی، محمود؛ سجادی، سید نصرالله و جلالی فراهانی، مجید (۱۴۰۰)، شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه دیپلماسی ورزشی در سیاست خارجی، مجله مدیریت و توسعه ورزشی، دوره ۱۰، شماره ۱، صص ۱۳۰-۱۴۰. doi: 10.22124/jsmd.2021.5046
- تسلیمی، محمد سعید؛ نوروزی، خلیل؛ مخدومی، احمد و هاجری، مهدی (۱۳۹۶)، ارائه چارچوب توسعه دیپلماسی علمی جمهوری اسلامی ایران از منظر خبرگان و مسوولان علمی و دیپلماسی کشور، دوره ۲۶، شماره ۸۳، صص ۱۶۵-۱۸۶.
- داودی، کامل؛ فقیهی، ابوالحسن؛ میرسیاسی، ناصر و آذر، عادل (۱۳۹۹). طراحی مدل مدیریت توسعه در ایران با استفاده از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری. پژوهش‌های مدیریت عمومی، ۱۳(۴۹)، ۵۹-۸۲. doi: 10.22111/jmr.2021.24700.3915
- فرجی دیزجی، سجاد و پورسلیمی، حمیدرضا (۱۳۹۸)، "نقش اقتصادی نمایندگی‌های دیپلماتیک در توسعه صادرات"، فصلنامه پژوهش‌های بازرگانی، شماره ۹۴، صص ۲۰۵-۲۳۰.

فرهنگی، علی اکبر؛ قرائتی، علیرضا و کربلایی حاجی اوغلی، حسن (۱۳۹۳)، "دیپلماسی دیجیتال و روابط میان دولت ها در جوامع معاصر"، مجله مطالعات رسانه ای، دوره ۹، شماره ۲۴، صص ۸۹-۹۹.
 واعظی، رضا؛ اسدی، عاطفه؛ قربانی‌زاده، وجه‌الله و دهقانی فیروزآبادی، سید جلال (۱۴۰۳)، هم‌راستایی مدیریت توسعه ملی و سیاست خارجی، پژوهش‌های مدیریت عمومی، ۱۷(۶۵)، ۱۲۵-۱۶۶. doi: 10.22111/jmr.2024.47368.6118.

References

- Adams, B., Albacete, A., Best, K., Blaikie, W. A., Blaney, R., Diop, G., Duderija, A., Gazan, L., Jaramillo, C., & Karam, A. (2021). *Religious soft diplomacy and the United Nations: religious engagement as loyal opposition*. Rowman & Littlefield.
- Akbarzadeh, A. , Pahlavani, M. and Mirjalili, S. H. (2019). Growth and Development Management in Iran, An Analysis of Growth Constraints; grounded theory Approach. *Public Management Researches*, 11(42), 247-270. doi: 10.22111/jmr.2019.4524. (In Persian)
- Asadi, A. (2020). Presenting a Paradigmatic Pattern of enhancement Diplomacy of international sports events hosting in free trade zone: With emphasis on the Kish Free Zone. *Applied Research of Sport Management*, 9(2), 115-126. doi: 10.30473/arsm.2021.45083.2897. (In Persian)
- Assessor, F., Dede, Ç., & Wieland, J. W. (2022). *China's Development Diplomacy: an analysis of when so-called win-win transactions between China and the African continent bring development*.
- Bakhshi Chenari, A. R. , godarzi, M. , sajjadi, S. N. and Jalali Farahani, M. (2021). Identify and Prioritize the Effective Factors of Sport Diplomacy Development in Islamic Republic of Iran's Foreign Policy. *Journal of Sport Management and Development*, 10(1), 130-140. doi: 10.22124/jsmd.2021.5046(In Persian)
- Bhattarai, D. (2023). Diplomacy for Development: Key to Sustaining Democratic Transformation. *NCWA Annual Journal*, 19-30.
- Bokhan, A., & Zalizniuk, V. (2022). Economic diplomacy in new projections of activation. *Baltic Journal of Economic Studies*, 8(4), 19-25.
- Chin, G. (2013). *The economic diplomacy of the rising powers*.
- Cooper, A. F., Antkiewicz, A., & Shaw, T. M. (2007). Lessons from/for BRICSAM about South-North relations at the start of the 21st century: economic size trumps all else? *International Studies Review*, 9(4), 673-689.
- David, J. O. (2024). The 3Ds (development, diplomacy, and defense) in Nigerian counterinsurgency: lessons from Uruzgan. *Frontiers in Political Science*, 5, 1283237.
- Davoodi, K. , Faghihi, A. , Mirsepasi, N. and Azar, A. (2020). Design of Development Management Model in Iran Using Structural Equation

- Modeling Method. *Public Management Researches*, 13(49), 59-82. doi: 10.22111/jmr.2021.24700.3915. (In Persian)
- Faraji Dizaji, S. and Poursalimi, H. R. (2020). The Economic Role of Diplomatic Representation in Promoting Exports. *Iranian Journal of Trade Studies*, 24(94), 205-229. (In Persian)
- Farhangi, A. A., Gheraati, A., & Karbalaei Hajiooghli, H. (2014). Digital diplomacy and intergovernmental relations in contemporary societies. *Journal of Media Studies*, 9(24), 89-99. (In Persian)
- Gulrajani, N., Mawdsley, E., & Roychoudhury, S. (2020). The new development diplomacy in middle-income countries. Retrieved February, 5, 2023.
- Hajdukiewicz, A., & Pera, B. (2021). Factors affecting the choice of Incoterms: The case of companies operating in Poland. *International Entrepreneurship Review*, 7(4), 35-50.
- Khanal, G. (2023). Navigating Political Landscapes: Overcoming Geopolitical Adversaries in Nepal's Development Diplomacy. *NCWA Annual Journal*, 104-113.
- Landsberg, C., & and Georghiou, C. (2015). The foreign policy and diplomatic attributes of a developmental state: South Africa as case study. *South African Journal of International Affairs*, 22(4), 479-495. <https://doi.org/10.1080/10220461.2015.1124805>
- Lohani, M. P. (2023). Nepal's Development Diplomacy: Road to Prosperity. *NCWA Annual Journal*, 11-18.
- Mabee, W., & Liu, Y. (2023). Normalizing Canada-China relations through development diplomacy: a case study of Canadian legacies from the first IFAD-funded international development-aid project in China, 1981-1988. *Canadian Journal of Development Studies / Revue Canadienne d'études Du Développement*, 44(3), 493-509. <https://doi.org/10.1080/02255189.2022.2161489>
- Martín García, Ó. J. (2023). Nudging the Ship in the Right Direction: United States Public Diplomacy and Development in 1960s Spain. *Journal of Contemporary History*, 58(3), 531-553. <https://doi.org/10.1177/00220094231166603>
- Molajan, M., Pourezat, A. A., Dehghani Firouzabadi, S. J., & Asghari, H. (2025). Proposing a Framework for Development Diplomacy Policy: Antecedents and Consequences. *Digital Transformation and Administration Innovation*, 3(1), 1-12. <https://doi.org/10.61838/dtai.3.1.4>
- Omidi, A. and Moradifar, S. (2021). Strategic Narrative of U.S. Digital Diplomacy against China in the COVID-19 Pandemic. *POLITICAL QUARTERLY*, 51(2), 362-335. doi: 10.22059/jpq.2021.83350. (In Persian)
- Peternel, I., & Grešš, M. (2021). Economic diplomacy: concept for economic prosperity in Croatia. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja*, 34(1), 109-121.

- Pigman, G. A. (2014). *Towards a sustainable development diplomacy: A case study of freedom, politics, policy and communication in South Africa*.
- Regmi, B. (2019). Development Diplomacy: Learning from the Chinese Aid in Building A Road in Nepal. *Research Nepal Journal of Development Studies (RNJDS)*, 2(1), 112–125.
- Rozental, A., & Buenrostro, A. (2013). *Bilateral diplomacy*.
- Saner, R., & Sapienza, E. (2012). Development Diplomacy and Partnerships for Social Policy at the Time of PRSPs: The Case of Decent Work. *Journal of Poverty Alleviation & International Development*, 3(2).
- Shrestha, S. B. (2023). The Relationship between Nepal and Japan: Diplomacy and Development. *NCWA Annual Journal*, 71–78.
- Taslimi, M. S., Norouzi, K., Mokhdoumi, A., & Hajari, M. (2017). A framework for the development of scientific diplomacy in the Islamic Republic of Iran from the perspective of experts and officials in science and diplomacy. *Journal Name*, 26(83), 165–186. (In Persian)
- Tkachenko, S. L. (2020). Development Diplomacy of the Russian Federation. In A. A. Velikaya & G. Simons (Eds.), *Russia's Public Diplomacy: Evolution and Practice* (pp. 61–77). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-12874-6_4
- Upadhyaya, L. (2023). Federalism: New Avenue for Nepal's Development Diplomacy. *NCWA Annual Journal*, 145–154.
- Vaezi, R. , Asadi, A. , Ghorbanizadeh, V. and Dehghani Firouzabadi, S. J. (2024). An Alignment between National Development Administration and Foreign Policy. *Public Management Researches*, 17(65), 125-166. doi: 10.22111/jmr.2024.47368.6118. (In Persian)
- Wu, Y. (2024). Constructing Chinese Firms as Development Catalysts: State-Firm Public Diplomacy Collaboration in Kenya. *Journal of Contemporary China*, 1–16, <https://doi.org/10.1080/10670564.2024.2388174>
- Zemanová, Š. (2020). Adapting economic diplomacy to the e-commerce era. *The Hague Journal of Diplomacy*, 15(3), 279–302.
- Zielińska, K. (2016). Development diplomacy. Development aid as a part of public diplomacy in the pursuit of foreign policy aims: Theoretical and practical considerations. *Historia i Polityka*, 23(16), 9–26.